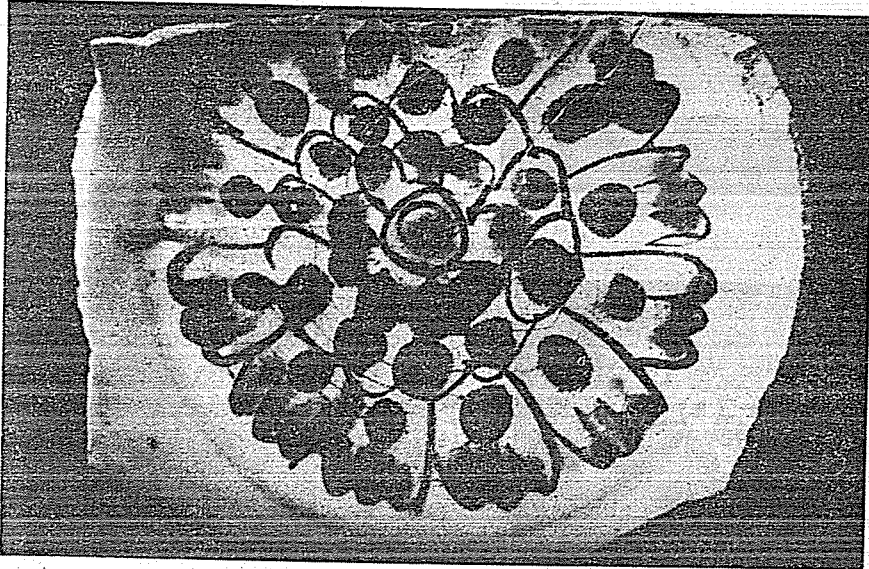

Resim 41

Resim 42

HİKMET TURHAN DAĞLIOĞLU

(1900-1977)

Mahmut H. ŞAKIROĞLU

Bir süreden beri hazan yaprağı gibi süratle aramızdan ayrılan eski neslin kültür ve ilim adamları arasına Hikmet Turhan Dağhoğlu da, tabiat kanunlarına boyun eğerek katıldı. Öğretmenlik mesleği sırasında bulunduğu yerlerin kültür araştırmalarına katılan, mahallî tarih araştırmaları yapan, folklor derlemeleri yanında dil araştırmalarından uzak kalmayan merhum, şiir ve hikâye de yazmıştır. Böylelikle Türk kültür faaliyetlerinin geliştiği yıllarda kendisine has bir yer sağlayan Dağhoğlu'nun faydalı cephelerine eğildik¹.

Hayatı ve vazifeleri : 1900 yılında bugün için milli sınırlarımız dışında kalan Derizor kasabasında dünyaya geldiğini bildiğimiz Hikmet Turhan Dağhoğlu, ilk ve orta okulları tamamladıktan sonra, Budapeşte'deki «Yüksek Sanatlar Okulu»nda yüksek öğrenimine devam etmişti². Buradan nasıl bir sonuçla döndüğünü bilmiyoruz. Anayurduna döndükten sonra ilk önceleri İznik'de bir ilk okulda «İkinci Muallimlik» olarak mesleğe adımını attığını ve daha sonra da sırasıyla Adapazarı, Mudurnu ve Bolu'da devam ettiğini görüyoruz. Türk İstiklâl Harbi'nin başladığı yıllarda milli kuvvetlere katılan merhum, 1926 yılında Beyaz Şeritli İstiklâl Madalyasına hak kazandı. İstiklâl Harbimizin sonlarına doğru Gaziantep Sultânî (lise) sinde «Kısm-ı İbtidai Muallimi» sıfatıyla vazifesine devam etmiş bir müddet sonra da Isparta İdadî (Orta okulu) sine Türkçe muallimi olarak tayin edilmiştir. Hikmet Turhan Dağhoğlu'nun ilkökul öğret-

¹ Bu çalışmamızı yaparken ailesini rahatsız etmeyi uygun görmedik. Kendi çalışmalarını içinde rastladığımız ve vaktiyle derlediğimiz bazı notlarla, çok kısa süren kişisel ilişkilerimiz sırasında edindiğimiz bilgilerle yetindik.

² İnsan Hınçer, *Türk Folklor Araştırmaları*, 341 (Aralık 1977) s. 8175.

menliğinden ortaokul öğretmenliğine geçmek için nasıl bir muamele gördüğünü bilmemekle beraber «ehliyetnameli» olduğunu *Ün* dergisinden öğreniyoruz³. Cumhuriyetimizin ilân edildiği gün Ispartaya gelen ve 1926 yılına kadar kalan merhumun hayatında bu şehrin ayrı bir yeri bulunmaktadır. Zira burada evlendi, çocuk sahibi oldu ve adeta esas memleketi saydı. Bildiğimiz ilk yazılarını da buranın vilâyet gazetesine yazan merhum sonraları açılan Isparta Halkevi'nin en büyük destekleyicisi ve onun yayın organı *Ün* dergisinin de en çok yazı yazarları arasına girdiği gibi, bazı sayılarını adeta tek başına üstlendi. Isparta'da bulunduğu senelerde memleketimizde mahalli araştırmalar büyük bir heves ve aşk ile ele alınmağa başlamıştı. Böyle güzel bir akıma yabancı kalmayan Dağhoğlu'nun ilk intibalarına burada sahib olduğunu görüyoruz. 1959 yılında kaybettiğimiz değerli folklorcu Mehmet Halit Bayrı ile ilgili hatıralarını kaleme alırken **Türk Folklor Araştırmaları** dergisine şu satırları yazmıştı :

«Bundan otuzbeş yıl önce Isparta'da ortamektep Türkçe öğretmeni bulunuyordum. Bir taraftan mahalli atasözlerini derliyordum. Bir yönden de yerli, âdet, türkü, ananeleri toplamaya koyulmuştum. Lodos'un kızını Poyraz'a gelin etmek ayını yapırdı... Vatan gazetesine yazmıştım»⁴.

Bahsettiği yazının aslını bir zamanlar çok aramıştık. Bir makale için bütün bir gazete koleksiyonunu taramak maddeten imkânsız olduğu için vazgeçmiştik. Bununla beraber bilinmeyen bir makale değildir, çünkü başka bir folklor dergisinde neşredilmiştir⁵. Isparta'da derleyip neşrettiği âdetlerden birisi de «Isparta'da kadınlar nasıl eğlenirler» yazısıdır. Mehmet Halit Bayrı'nın yazı ailesinde bulunduğu **Millî Mecmua** sütunlarında kalan bu yazı, daha sonraları yeni harflerle neşredildi (**Türk Folklor Araştırmaları** sayı 156. Temmuz 1962, S. 2779-2782).

Isparta'dan ayrıldıktan sonra Karesi (Balıkesir) Ortaokulu

3 Hilmi Dilmen'in Isparta'da görev almış öğretmenlerle ilgili yazı serisinde, *Ün* IV 45-46 (1-XII-1937 — 1-I-1938) s. 652.

4 «Kaybettiğimiz Büyük Folklorcu», *Türk Folklor Araştırmaları* V/114 (Ocak 1959), 1827 vd.

5 «Isparta'da Lodos'un Kızını Poyraz'a Gelin Etmek», *Halk Bilgisi Haberleri*, I/5 (1 Mart 1930), s. 5-7.

Türkçe öğretmenliğine tayin edilen Dağhoğlu, İlköğretmen Okulu'nda da vazifesini sürdürürken askerliğini de bitirmiştir. Daha sonra İzmir Erkek Lisesi'nde ve ayrıca İlköğretmen Okulu ve Ortaokul'da da öğretmenlik yapmıştır. Bu yıllar onun hayatında olduğu kadar Türk kültür ve fikir sahalarında da mühimdir. Zira genç Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Atatürk, yeni yetişmekte olan nesillerin dimağlarına kültür meselelerini daha iyi yayabilmek için Halkevi teşkilatı yanında geniş aydın zümresinin terbiyesinin teminini öngörmüş, yüksek seviyede ilmi çalışmaların yapılması için Türk Dil Kurumu ile Türk Tarih Kurumu'nu kurmuş eski Darülfünun lağv edilerek yeni Üniversite kanunu kabul edilmişti. Memleket çapında uyanan müstesna bir araştırma hız ve hevesi her yeri sarmıştı. İzmir'in tanınmış valisi Kazım Dirik kültür işleriyle yakından alâkadar olan bir kişiydi. Bu yıllarda merhum Aziz Ogan'ın Asariatika Müfettişi Umumi'si sıfatıyla İzmir'de bulunması⁶, Dağhoğlu için mesut bir tesadüf sayılabilir. Çünkü Aziz Ogan İstanbul'daki vazifesi sırasında Dağhoğlu'nu da getirtti. Hikmet Turhan beyi burada Şark Eserleri Müzesinde görüyoruz. Artık bir müzecedir. Sıfatı da «Elsine-i Şarkîye Mühassısı ve Tasnif Memuru» olarak tespit edilir⁷. Öğrenme arzusuyla giriştiği çalışmalar sonunda **Cumhuriyet** gazetesine **Resimli Şark** mecmuasında Hititler ve Asurlulara dair makaleler yazdı. Müzede bulunduğu sıralarda Kabataş Erkek Lisesi'nde de öğretmenliğini sürdüren Dağhoğlu, 1932 senesi Ağustos ayında çok anlamlı bir geziye katıldı. Bu da İstanbul Belediye Konservatuarı tarafından tertiplenen meşhur derleme gezilerinin beşincisidir. Daha evvel Mahmud Ragıp Gazimihal tarafından gerçekleştirilen geziler hakkında değerli kitaplar yazılmıştı⁸. Bu beşinci ve

6 Arif Müfid Mansel «Aziz Ogan 1888-1956», *TTK Bellâten*, XXII/85 (Ocak 1958) s. 117-135. Bilhassa s. 119 vd.

7 İlgili bir kayıt için bk. *İstanbul Müzeleri Yıllığı* I (1934) s. 20.

8 Mahmud Ragıp, *Anadolu Türküleri ve Musiki İstikbalimiz*, 1928, s. 157 «Birinci Halkiyat Seyahati» (s. 159 da gezilen yerlerin haritada işaretlenmesi), s. 177 «İkinci Halkiyat Seyahati» (s. 185 de gezilen yerlerin haritası). Aynı müellifin: *Şarkî Anadolu Türkü ve Oyunları. Konservatuar Folklor Heyetinin Dördüncü Tetkik Seyahati Münasebetiyle*, İstanbul 1929, s. 17-47 «Seyahat Nasıl Geçti» başlıklı bölüm.

Bu gezilerin bir özeti için bk. Mehmet Şakir Ülkütaşır, *Cumhuriyetle Birlikte Türkiye'de Folklor ve Etnografya Çalışmaları*, Ankara 1972, s. 30-36. Dağhoğlu için s. 36. Ayrıca bk. Ş. Baykurt, *Türkiye'de Folklor*, Ankara 1976 s. 137

son gezinin neticelerini ve toplanan malzemenin değerini aksettiren kitap bulunmamakla beraber **Halk Bilgisi Haberleri** dergisi sayfalarında kalan makaleler vardır. Diğer mühim bir çalışması da eski Türk mezarlarına ve mezartaşlarına eğilmesidir. Kendi ifadesine göre İstanbul Eski Eserler Müzesi Müdürlüğü, İstanbul mezarları hakkında bir heyet meydana getirdiği zaman Dağhoğlu'nu da üye yapmıştı. 1933 yılı kış aylarında çok sayıda fotoğraf çeken⁹ bu heyetin çalışmalarının neticelerini bilmiyoruz. Aynı yıllarda Türk Tarih Kurumu da başta İstanbul olmak üzere yurdumuzun çeşitli yerlerinde bulunan eski mezartaşları ve kitâbeleri üzerinde çalışacak kişilere vazifeler vermişti. O zaman için elde edilen malzemelerin ilgili kuruluşların arşivlerinde ve kütüphanelerinde olduklarını biliyoruz. İstanbul'da olduğu kadar, yurdun muhtelif şehirlerinde sonraki yıllarda yapılan imar faaliyetleri sırasında, yolların genişletilmesi, yeni meydanların açılması yeni alanlar kazanılması gibi teşebbüsler ilk anlarda mezarlıkları ve bir çok eski eserleri ortadan kaldırdığı için, bir daha geri gelmeyecek olan bu hatıralardan çok az malûmatımız vardır¹⁰.

Hikmet Turhan Dağhoğlu, İstanbul'da bulunduğu yıllarda Türk tarihinin artık geleneksel vakanüvis tarihlerinden değil, el atılmamış arşiv vesikalarına dayanılarak yazılması lüzumuna inanmış, vazifeyle bulunduğu şehirlerin tapu defterlerini ve devlet arşivine intikal etmiş kayıtlarını incelemeğe başlamıştı. Halkevlerinin dergileri ve sair neşriyatı bu tarz çalışanların emeklerini basılı hale getirmek için çok faydalı oldu. Büyük bir hevesle tetkike ve toplanmağa başlanan vesikalardaki yeni konular o günkü aydınların olduğu kadar günümüz aydınlarının da merakla okudukları satırlardır. Hatta daha ileri giderek diyebiliriz ki, bu malzemenin bazıları zamanla tahrip veya yok oldukları için, yapılan neşriyat ayrı bir ehemmiyet kazanmıştır. Dağhoğlu'nun bu alandaki hizmetleri takdire şayandır.

İstanbul'daki görevlerinden sonra 1934 yılında Ankara Arkeoloji

n. 2. *Türk Folklor Araştırmaları*, 114 (Ocak 1959) s. 1829 da 10-8-1932 günü çekilen fotoğraf derleme heyeti üyeleri M.H. Bayrı, M. Sarısözen ve H.T. Dağhoğlu'nu biraraya getirmiş.

9 Osman Ergin, *Muallim M. Cevdet'in Hayatı, Eserleri ve Kütüphanesi*, İstanbul 1937, s. 539-541. Bu kitabın fihristini de hazırladığı s. 746 da zikredilmiştir.

10 Semavi Eyice, «İstanbul, Tarihî Eserler», *İslâm Ansiklopedisi*, cüz 53 ABC. s. 1214/134 vd. «Hazîre ve Mezarlıkları» Bl.

Müzesi Müdürlüğü'ne tayin edilen Dağhoğlu, burada arzu ettiği huzura kavuşamadı. 1936 tarihinde daha üst derecedeki müdürlerle olan anlaşmazlıkları Şurayı Devlet (Danıştay) e kadar uzanmış ve bir süre açıkta kaldıktan sonra, ilk vazife aldığı yerlerden Adapazarı Ortaokulu'na 1940 yılında tayin edilmiştir. Üç yıl süren öğretmenliğinden sonra tekrar İstanbul'a tayin edilen merhum burada, Cağaloğlu ve Yenikapı Ortaokullarında eski mesleğine devam etmiş ve istediği vesikaları da tetkik etmekten geri durmamıştır. 1943 yılına kadar devam eden vazifesi sırasında, devrin tek partisi tarafından milletvekili aday listesine seçilen Dağhoğlu, Antalya Milletvekili sıfatıyla 1946 yılına kadar Türkiye Büyük Millet Meclisinde bulunmuştur. Parti teşkilâtında ve Halkevlerinde bazı bölgelerin teftişi için yollanan Dağhoğlu'nun Meclis içi çalışmaları hakkında bilgimiz bulunmuyor. Meclisteki çalışmasından sonra bir daha aday listesine alınmayan Dağhoğlu, bu sefer Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu müfettişi olarak devlet kademelerindeki vazifelerini tamamlamıştır. 1950 yılında emekliliğini isteyip İstanbul'a yerleştiğini görüyoruz. Sivil Emekli Derneği üyeliğinde de bulunan ve uzun yıllar genel başkanlığı da yapan Dağhoğlu, diğer emekli derneklerinin bir konfederasyon çatısı altında toplanmasına çalışmış ise de bizi alâkadar etmediği için üzerinde durmuyoruz.

Görüldüğü üzere yoğun bir memuriyet hayatı yaşayan Hikmet Turhan Dağhoğlu, çok sayıda şehir gezerken büyük bir ahab muhiti yaratmış, zengin bir kitaplık kurmuştu. Okuduklarını etrafına yaymak için uzun yıllar büyük çabalar sarfetmiş, mesuliyetlerden kaçmamış, gazete ve mecmualara yazılar yetiştirmiştir. Bu güzel çalışmalarına emeklilik devrinde nedense devam etmedi. Hatta kitaplığını bile yıllarca düzenlemedi ve ömrünün son aylarında çuvallar içinde rutubetli bir dam altında tuttu. Heves dolu bir üniversite öğrencisi olarak 1962 yıllarında Halkevleri neşriyatı hakkında bilgi edinmek istedimse de yıllarca hiç bir yardımda bulunmadı. Hatta uzun yıllar üyesi bulunduğu Türk Dil Kurumu, Şemsettin Sami hakkındaki kitabını yeniden neşretmeğe karar verdiği zaman değil yeni bilgiler katmak, kendi kitaplığındaki nüshayı bulamadığı için eline bile almamıştı. Benden bir tane bulmamı istediği zaman kendi kitaplığımdakini vermeme rağmen hiç bir zaman eline almadı. Bunun üzerine temaslarıma son verdiğim merhuma, bir süre sonra **Önasya**

dergisinde¹¹. Şemsettin Sami hakkındaki yazıyı haber verip Dil Kurumu'nun bir başkasına yazdırmak istediğini söylediğimiz zaman tamamen alâkasız kaldı. Agah Sırrı Levend tarafından kaleme alınan **Şemsettin Sami** kitabındaki bazı bilgileri kendisine evvelce haber vermişdik. Fakat eski velud devrini kapamış görünen merhumun, Türk kültürüne ve medeniyetine dair çalışmalarının büyük bir bölümünü bu satırlara aktarmağa gayret ettik.

Eserleri : Hikmet Turhan Dağhoğlu pek çok Halkevi dergisinde yazılar yazmış bir kişi olarak tanınır. Tespit ettiğimiz yazılarının ilki **Isparta Vilâyet Gazetesi**'nde bulunmaktadır. Bu gazetenin kütüphanelerimizdeki sayıları çok azdır¹². Bu eksikliği sonradan telâfi etmek mümkündür. Ziyaret imkânı bulamadığımız Isparta kütüphanelerinde eski ve yeni harfli sayıların bir koleksiyonu bulunuyorsa ilerde düzeltilebilir. Buna karşılık **Ün** gibi Halkevleri mecmuaları arasında¹³ müstesna bir yeri bulunan neşir organında daha ilk sayılardan itibaren makaleler yazmış, bir aralık mesuliyetini tek başına omuzlarında taşımıştır. Isparta şehri ve bölgesinin ilk devirlerden başlayarak son asırlarına kadar bulduğu bütün malûmatı bu mecmua sütunlarına verdiği için, arap harflerini bilmeden yetişen yeni neslin istifade etmesine yardımcı olmuştur. Bazan **Sicill-i Osmani**'de bulunan bir kayıt, bazan bir mezar taşı bile mevzu edilmiş, arşiv malzemesi arasında muhtelif tasniflerde rastladığı belgeleri yeni harflerle, yorum yapmadan, neşretmiştir. Fakat dikensiz gül olmaz düsturunca, sonradan da söylenecek bir hususu bu vesileyle

11 Necip Alpan, «Şemseddin Sami», Önsaya, IV/42.

12 *Eski Harfli Türkçe Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu*, Ankara 1963. Milli Kütüphane Yayınları. Teksirdir. n. 659 da Hakkı Tarık Us Kitaplığında yalnız 5. Yıl (1928) 254. sayısı bulunduğu kaydı. İstanbul'daki Sahâflar Çarşısı'nın kitapsever satıcılarından sayın Adnan Türkmenoğlu, genç bir hevesli ve toplayıcı olarak dolaştığım sıralarda 27 aded Isparta gazetesini, yüksek bir kârla satma imkânı varken, bana aldığı fiyatla hem de taksitle vermişti. Uzun zaman şahsi kütüphanemde koruduğum bu sayıları, yersizlik ve daha geniş bir araştırmacı topluluğu tarafında inelenmesi için Türk Tarih Kurumu içinde bulunan Atatürk ve Türk Devrimi Araştırma Merkezi'ne devretmiş bulunuyorum. Yakın bir geçmişte Milli Kütüphane bu gazeteden bir miktar daha satın alarak koleksiyonları arasına katmıştır.

13 Halkevleri neşriyatı, kitap âlemi ile ilişki kuran herkesin merakla arayıp bulmak istediği kitap, broşür ve dergilerdir. Bugün için ortadan kalkmış sayılan hatıralar bu yayınların sayfalarında araştırmacılar tarafından merakla

açıklamak istiyoruz. Yoğun bir ders ve idarecilik programlarıyla karşı karşıya bulunan ve bu arada araştırma yapma ve yazı yetiştirme telâşında bulunan eski nesil araştırmacıları çeşitli kusurlar içine düşmekten kendilerini kurtaramadılar. Kaldı ki mecmua çıkarmak yalnız yazı yazanın işi değildir. Kâğıdın tedarikinden, matbaada geçirdiği serüven, tashihler için harcanan çabalar, mecmuaların depo edilmesi ve hatta daha sonra dağıtılması gibi meseleler bugün için bile tamamen halledilememiştir. Matbaaların eskiden okur-yazar olması şüpheli insanların elinde bulunması, eski devrin kültür insanları için bir ıstırap ve işkence kaynağı idi. Onun için fikir adamlarının yazılarında gördüğümüz tertip hatalarını mazur görmeliyiz. Bunun yanında vesikaların okunuşlarındaki bazı meseleler de tam çözüm yolu bulmuş sayılamaz. Kaldı ki tek vesika ışığı altında yapılan çalışmalar çok defa eksik kalacağı için tamamlayıcı kaynakların tedariki her zaman mümkün olmadığı için, bu tarz çalışmalar uzun bir hazırlık devresi ve sabırlı araştırmalar sonunda istenen seviyeye ulaşabilir. Isparta daha başka araştırmacılar tarafından da ele alınmıştır¹⁴. Gene aynı şehrimizin mühim bir devrini araştıran bir doktora tezinin basılı hale gelmesini beklediğimizi açıklayalım¹⁵.

Dağhoğlu tarafından kıymetli yazılarla süslenen mecmualar arasında **Çorumlu** adı ile tanınan Çorum Halkevi neşir organının ayrı bir yeri bulunmaktadır. Orta Anadolu'nun bu mühim yerleşme merkezinin zengin kültür mirası Neşet Köseoğlu'nun da katkılarıyla, ana vesikalara göre incelenmiştir. Mecmuada ek olarak gördüğümüz vesikaların da ayrı bir kıymeti bulunmaktadır. Ne yazık ki şimdi aramızda bulunmayan bu iki araştırmacı tasarladıkları Çorum Tarihi adlı eseri ortaya çıkaramadılar. Başbakanlık Arşivi ile Şeriyeye Sicillerinden ve hatta Vakıf kayıtlarından istifade edilerek ortaya konan çalışmalar bile, tarayanların her zaman işine yaramaktadır.

incelenmektedir. Türk Folklor ve Etnografyasına ait malzemenin önemli kısmı bu sayfalarda bulunduğu gibi, hiç umulmadık bir dergide değerli bir kayda rastlamaktayız. Dergilerin basit bir dökümü için bk. Mahmut H. Şakiroğlu, «Cumhuriyet Tarihimizde Süreli Yayınlar. Kısa bir Bakış I. Halkevleri Dergileri», *Türk Kültürü*, XIII/156 (Ekim 1975) s. 379-384.

14 Xavier de Planhol, *De la Plaine Pamphylie aux Lacs Pisidiens; Nomadisme et Vie Paysanne*, Paris 1958, LXIV-459 s. 57 resim.

15 Zeki Arıkan, *Le Sandjak de Hamid d'Après le Registre du Cadastre de 1522 [929 h.]* Aix-en-Provence Üniversitesinde 28 Ekim 1972 tarihinde kabul edilen bu tez tanınmış türkolog Robert Mantran denetiminde hazırlanmıştır.

Tapu Defterleri üzerinde yaptığı çalışmalarını alâka duyduğu şehirlere ve yörelere kaydıran Hikmet Turhan Dağhoğlu, Gaziantep'i ihtiva edenleri üç cilt halinde neşretti. Fakat hak ettiği şöhrete ne kendisi ne de bu kitaplar sahip oldular. Bulunması çok zor olan bu üç küçük cilt araştırmacıların dikkatinden kaçmıştır. Halbuki merhum bugün bile eksikliğini duyduğumuz bir boşluğu kapatmıştı. Bir çok yabancı tarihçi, bugün milli hudutlarımızın dışında kalan yörelerini tahrir ve tapu defterlerinden istifade edip neşriyat yapmışlardır. Henüz Anadolu'nun belli bir yöresine ait tapu defteri neşri, Avrupa-dakilerine benzer bir tarzda, yoktur¹⁶. Halbuki Dağhoğlu çok evvel yaptığı neşriyatı yeni bulduklarıyla karşılaştırıp düzenleseydi, kendisine olduğu kadar tarihçiliğimiz için çok mühim bilgiler getirecekti¹⁷. Kendisinin **Çorumlu** mecmuası sütunlarında kalan çalışmaları yanında, **Başpınar** adlı Gaziantep Halkevi neşir organındaki çalışmalarına değinirsek, şehirle olduğu kadar, şahıslarla da ilgili neşriyat yaptığımız görüyoruz. «Ayıntab Meşâhiri» adı altında hazırlanan yazı dizisi Başpınar'da ek forma olarak verilmiş, onun için bazı sayılardan formalar koparılmıştır. Bu sebepten kitap halinde çok nadir bulunur. Antepli Mümin Paşa'ya dair elinde bulunan vesikaları neşri büyük bir himmetdir.

Bay Dağhoğlu'nun talihsiz neşirlerin ikisi de Eminönü Halkevi tarafından neşredilen **Yeni Türk** mecmuasında başına geldi. **İstanbul Bibliyografyası** adı altında neşrine başladığı yazı dizisi günümüzde bile eşi bulunmayan bir teşebbüsdür. İstanbul üzerine neşredilmiş kitaplarla mühim makalelerin birer hülâsalarını hazırlayan Dağhoğlu dar bir çevrede tanınabildi¹⁸. İki büyük imparatorluğa merkez olan bu şehrin bibliyografyası, tarihi ile beraber incelenmelidir. Bu-

16 V.L. Ménage, *Orientalistische Literaturzeitung*, LXXII (1977) n. 2 s. 198-200: Gustave Bayerle'nin *Ottoman Tributes in Hungary According to Sixteenth Century Tapu Registers of Novigrad*, 1973, kitabına yazdığı tanıtma-yı şöyle bitirir: «When may we expect a volume on a district of Asia Minor?»

17 Sayın Ord. Prof. Ömer L. Barkan, uzun senelerden beri hazırladığı Hüdavendigâr Livâsı Tahrir Defteri yayını henüz bitirememiş olması, böyle bir neşrin hiç de kolay olmadığını ortaya koymaktadır (bk. Mahmut H. Şakiroğlu, «Bursa Bibliyografyası», *Türk Kültürü* XIV/162 s. 47 de değinmiştik).

18 İstanbul Bibliyografyası basıldığı sırada dergiden ayrı olarak toplanarak 184 sayfalık bir kitap haline getirilmiştir. Böylece ayrı bir kitap olarak da yayınlanmış sayılabilir. Fakat çok az sayıda belirli yerlere verildiği anlaşılıyor. Şimdiye kadar hiç bir yerde ve hiç bir kimse tarafından kaynak olarak

günkü imkânlarla bile istenen seviyedeki neşri görememek hayret ve üzüntümüzü arttırmaktadır¹⁹. Ayrı formaları bir araya getirip kitap yapma girişimi, daha az bir çevrede tanınmasına sebep olmuştur. Bu çalışması yanında İstanbul'daki vesikaların bu şehre ait olanlarını neşre kalkışan Dağhoğlu, tamamlama fırsatını bulamadı.

Hikmet Turhan Dağhoğlu adı Bursa tarihi ile sıkı sıkıya bağlıdır. Zira topladığı vesikalar mecmua sayfalarında kalmamış kitap halinde neşredilmiştir. Bugün kitap piyasasında yüksek fiyatlarla satılan bu kitap siyasi tarih araştırmacılarından çok Türkiye'nin ekonomik ve ictimai tarihi üzerinde çalışanlar tarafından istifade edilmektedir. Bu sahalarda çalışanlar en az bir defa **XVI. Asırda Bursa** adlı bu kitabı ellerine almışlardır²⁰. Bunun yanında Bursa Halkevi neşir organı **Uludağ** mecmuasında ek olarak verilen Şeriyye Sicillerinden çıkarılan vesikalar ve son sayılardaki merhum Kâmil Kepecioğlu'nun hazırladığı ve şimdi yazma halinde bulunan Bursa Kütüğü adlı eserin eksik neşirleri hiç kimseye yaramıyor desek yeridir. Hikmet Turhan Dağhoğlu plânladığı XVII. Asırda Bursa ve İstanbul Bibliyografyası'nın ikinci cildini kitap haline getirebilseydi, kaynak neşriyatımız gerçekten zenginleşecekti²¹.

Merhum araştırmamızın hassasiyetle üzerinde durduğu mevzulardan birisi de mezarlar ve mezartaşlarıdır. Bu hususta Edirne, Balıkesir, Bursa ve İstanbul'da rast geldiklerini kaydetmekden geri

gösterilmemiştir. Dağhoğlu'nun kendi yayınladığı bazı kitapların kapağına bu ismi koyduğunu görüyoruz. Prof. Dr. Semavi Eyice, özel kitaplığında kendisine armağan edilmiş nüshayı göstermek nezaketinde bulunmuşlardır. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde de bir nüshasının bulunduğunu Dr. Ümid Meriç'den öğrendik. Bu «ayrībasım» kitabın sonunda «birinci cildin sonu» kaydı bulunmaktadır.

19 İ. Binark - N. Sefercioğlu, *İstanbul, Fâtih, Fetih ve Fâtih Devri Hakkında Yazılmış Kitaplar Bibliyografyası*, İstanbul 1977.

20 Bir kaç isim verecek olursak: Şerafettin Turan, *Kanuninin oğlu Şehzade Bayezid Vakası*, Mustafa Akdağ, *Türkiyenin İktisadi ve İctimai Tarih'in* her iki cildi, gene aynı müellifin: *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası (Celâli İsyanları)*, fihrist, Prof. Dr. Halil İnalcık: Bursa sicilleri üzerinde senelerden beri çalışan sayın profesörün, Bursa hakkında yaptığı araştırmaları. 17 sayılı nottaki derlememizde sayın üstadımızın Bursa'yı ilgilendiren eserlerini vermiştik.

21 İhsan Hınçer. 2 numaralı nottaki makalede s. 8176, *Son Ders* adlı kitabın kapağından alınan bibliyografya, baskı yanlışlarını da aynen benimsemiştir.

durmayan Dağhoğlu'nun çalışmaları kendi çapında kâfi görünür ise de tatmin edici olmaktan uzaktır. Yıllarca ihmal ettiğimiz bu tarihi zenginlikler içinde ne kadar umulmadık bilgilerin bulunduğu son zamanlarda iyice ortaya çıkmıştır²². Hatta bazı çevreler tarafından bir açık hava sanat müzesi haline getirilmelerini sevinçle karşılıyoruz²³. Pek az bölgemizde ilmi çalışmalar yapılmıştır²⁴. Bu arada bir tarih anıtı olarak asırlarca tahrib olmadan ayakta kalan Ahlat mezarlarının beklenen araştırmacısına kavuştuğuna da işaret edelim. Bu taşların ilmi sahalarda çalışanlara faydalı olduğunu bilmekteyiz²⁵. Dağhoğlu **Uludağ** mecmuasında vaad ettiği Bursa Mezarlarını bir kitap haline getiremedi. Asırlarca birçok sanat, fikir, kültür, ilim ve dev-

22 Semavi Eyice, «Tarihi Mezarlardan Notlar I», *İÜEF Tarih Enstitüsü Dergisi* 4-5 (1973-1974) s. 291-334, XIV levha ile.

23 Türkiye Tüning ve Otomobil Kurumu, Karacaahmet Mezarlığının Ayrılık çeşmesindeki bir kısmını müze haline getirttiği gibi, senelerden beri yayınlanması beklenen *Merâkî-i Mutebere-i Üsküdar* adlı değerli eseri merhum Prof. Dr. Bedî Şehsuvaroğlu'nun düzenlemesiyle neşretmiştir. Ayrıca bkz. «Türkiye Tüning ve Otomobil Kurumu Belleteni» 49/328 (Eylül-Ekim 1975) sayısı mezarlıklar ve mezartaşlarına ayrılmıştır: Ç. Gülersoy, «İstanbul Tarihinin Mezartaşları» s. 2-6. B. Şehsuvaroğlu «Üsküdar'ın Görünmeyen Ünlüleri» s. 7-8. C. Burak, «Ol tâc-ı zerrin başına» s. 9-13. çev. N. Berk «Yabancı Gözüyle Türk Kabristanı» T. Gautier'den s. 16-17. B. Çeçener, «Üsküdar Mezarlıkları, Türbeleri ve Hazireleri» s. 18-26. A. Koyunlu, «Hukuk ve İdare Sistemimizde Eski Mezar Taşları» s. 27-31. M. Koman, «İstanbul'un Bazı Önemli Eski Kabirleri» s. 28-35. U. Derman, «Mezar Kitabelerinde Yazı San'atımız» s. 36-47.

İbrahim Hakkı Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleriyle Üsküdar Tarihi* İstanbul 1977, c. 2 s. 481-502. Metin Özyıldırım, «700 Yıllık Tarihi Olan Karacaahmet'te Mezar Taşı Müzesi Kuruluyor», *Milliyet Sanat Dergisi* n. 115 (17.1.1975) 4 vd. Abdülbaki Gölpınarlı «Mezartaşları Sergisi, Anıtlar Kurulu'nu harekete geçirmeli; tarihimizin gömülmesini engellemeli», *Milliyet Sanat Sergisi*, 155 (24. Ekim 1975) s. 6-7.

24 Zeki Başar, *Erzurum'da Eski Mezarlıklar ve Resimli Mezar Taşları*, Ankara 1973. Atatürk Üniversitesi Yay. 316. Bu derlemeyi hazırladığımız sırada elde ettiğimiz şu kitapta çok güzel bir neşir, metod ve çalışma ürünü görülmektedir: Khaled Moaz-Solange Ory, *Inscriptions arabes de Damas: Les stèles funéraires. I. Cimetière d'al-Bab al Sagir*, Damas (Şam) 1977, 207 Sayfa, 59 planş. Daha çok Memluk ve Eyyubi devirlerine ait mezartaşlarının kitabeleri çalışılmış ise de, Osmanlı devri Türk tarihine ait olanlar da vardır. Bugün millî hudutlarımız dışında kalan bir yöreyi ele alan bu girişimin devamı önemli noktaları aydınlatacaktır.

25 Sedat Veyis Örnek, *Anadolu Folklorunda Ölüm*, Ankara 1971. Aynı yazar, *Türk Halkbilimi*, Ankara 1977, s. 207 Ölüm bölümü.

let adamını sinesinde barındıran bu beldede de imar faaliyetleri neticesinde pek çok tarihi hatıralar ortadan kaldırıldı. Çok seğkin olanları müzelerde saklanmaktadır ve araştırmacılarını beklemektedir.

Böylece meslek hayatına ve alâka duyduğu ilmi çalışmalardaki yerine değindiğimiz Hikmet Turhan Dağhoğlu, Halkevi teşkilatının memleket çapında yaygın olduğu bir dönemde tarih çalışmalarına katıldı. Bu arada Türk Dil Kurumu ile işbirliği yaparak halk ağzından derlemeler ve atasözleri toplama faaliyetlerinde de yardımcı oldu. Bu kurumun genel kurullarına katılır ve muhtelif komisyonlarında görevler alırdı. Teferruatı üzerinde durmuyoruz. Fakat emekliliği sırasında hiç bir müsbet işle uğraşmadığına da yakından şahit olduk. Gerçi ülkemiz vesika neşri artık eskisi gibi değildir. Üç beş vesikayı alt alta sıralamakla ilmi çalışma yapılamıyacağı artık ortaya konan eserler, tarih sahasını tesiri altına alan yeni metotlar eski nesil araştırmacılarının ortadan çekilmesine yol açtı. Hikmet Turhan Dağhoğlu hayatının son yıllarında değil yeni neşriyatı takip etmek elinde bulunanları bile değerlendirme yolundan uzaklaşmış eski hatıraları ile başbaşa kalmıştı. 1965 yıllarında kitaplığını Isparta Halil Hamit Paşa kitaplığına vakfetmek istedi. Bu teşebbüsün nasıl bir neticeye ulaştığını bilmiyoruz. Fakat ağır bir ameliyat geçirdikten sonra nekahat devresinde İstanbul Arkeoloji Kütüphanesine vasiyet etti. Böylece yakın dostluklarını edindiği Muallim Cevdet ve Osman Nuri Ergin²⁷ gibi devletten aldığını devlete iade düsturunu benimsemiş oldu.

26 Ord. Prof. Ömer Lütfü Barkan, «Edirne Askeri Kassamına âid Tereke Defterleri (1545-1659)», *Belgeler* III/5-6 (1966) basımı 1968, s. 1-497. Edirne Kadı Sicilleri içinde bulunan tereke kayıtlarını inceledikten sonra, iktisat tarihimize ait önemli sonuçlara varmıştır. Fiyat hareketlerine, servetin hangi zümreler elinde toplandığı, borç alıp-vermelerin işleyiş tarzına dair bilgiler yanında ne cins malların kimler tarafından edinildiğine dair bilgiler halk hayatı konusunda bilgiler vermektedir.

27 Türk kültürüne ait mühim neşriyatı ile tanınan Osman Nuri Ergin'in hazırladığı *M. Cevdet* kitabı ile beş ciltlik *Türkiye Maarif Tarihi* adlı eserinin fihristlerini hazırlamıştır.

MAKALELERİ²⁸

İSPARTA VİLİYET GAZETESİ

«Gaziye Selâmlarken», yıl 3 sayı 132, 28-I-1341

«Tenkid ibtilası ve münekkidlere düşen vazife», y. 3 sayı 137. 6-XII-1341

(Bu gazetenin çok az sayısını tarayabildik. 1 Mart 1933 tarihli 507. sayısında Isparta Halkevi'nin açılışı münasebetiyle bir yazı neşretmiş ise de göremedik)

HALK BİLGİSİ HABERLERİ

Isparta'da Düğün Âdetleri, II/13 (1 Teşrinisani 1930) s. 14-19

Isparta'da Halk Hekimliği, II/18 (1 Nisan 1931) s. 134-135

Büyümler I, II/23-24 (29 Mayıs 1933) s. 248-251.

Isparta'da Halıcılık, III/28 (15 Eylül 1933) s. 86-89

Yılan, III/29 (29.X.1933) s. 167-172

Memleket Türküleri, III/34 (15 Mart 1934) s. 1-2 [Antepden 1, Antakyadan 5 türkü derlemesi]

Memleket Türküleri II, IV/37 (15 Haziran 1934) s. 2-4 [İzmir (Ayдын), Keçiborlu, Dursunbey, Isparta, Muğladan derlemeler]

Memleket Türküleri III, IV/39 (15 Ağustos 1934) s. 57-59 [Maras'dan derlenen Ofo ve Gündüşli Türküleri]

Memleket Türküleri IV, IV/42 (15 İkinciteşrin 1934) s. 124-128 [Gaziantepten Şahin Bey ve Karayılan türküleri]

Isparta'da Derlenmiş Atasözleri, IV/40 (15 Eylül 1934) s. 78-80

Sohbetler ve Gezeler, IV/45 (15 Şubat 1935) s. 216-216 [Bahkeser'in Dursunbey kazasındaki halk eğlenceleri]

Isparta'da Bağbozumu Âdetleri, IV/49 (Ağustos 1935) s. 13-14

Miras Destanı, V/53 (Mart 1936) s. 79-80

Isparta'da Yaz Hayatı, V/60 (Birinciteşrin 1936) s. 198-201

Isparta'da Kullanılan «Ata Sözleri, VI/64 (Şubat 1937) s. 109-112

İki Destan, VI/70 (Ağustos 1937) s. 213

Halk Türküleri, VII/73 (İkinciteşrin 1937) s. 2-5 [Dursunbey ve İzmir]

Halk Türküleri, VII/74 (Birincikânun 1937) s. 10-42 [Isparta, Akşehir, Beypazarı, Dursunbey, Ayaş'dan derlemeler]

Halk Türküleri, VII/76 (Şubat 1938) s. 94-96 [Dursunbey, Isparta, Güdür, Beypazarı'ndan derlemeler]

Halk Türküleri, VII/82 (Ağustos 1938) s. 223-225 [Güdül, Ayaş, Sungurlu, Bolu-Çarşamba, Ayıntab'dan derlemeler]

28 Ekim, Kasım, Aralık, Ocak aylarının eski şekli olan Teşrinievvel, Teşrinisani, Kanunuevvel ve Kanunusani tarzındaki yazılı imlâlarına dokunmadık. [] işaretleri tarafımızdan konmuştur.

Gaziantep Masalı. Devleri Öldüren Keloğlan VIII/89-90 (Mart-Nisan 1939) s. 114-118

Halk Türküleri, VIII/92 (Haziran 1939) s. 160-162 [Beypazarı, Isparta, Ankara, Dursunbey, Antakya'dan derlemeler]

Isparta'da Kullanılan Tabirler, VIII/93 (Temmuz 1939) s. 190-192

Zileli Hulusi, VIII/96 (Birinciteşrin 1939) s. 267-268

Isparta'da Derlenmiş Atasözleri, IX/98 (Birincikânun 1939) s. 42-43

Kahve Hakkında, X/111 (İkincikânun 1940) s. 61-65 [Türkiye'de yayılışı, iki türkü, geçen bazı tabirler, pişirilişi ve ilgili atasözleriyle deyimler]

Türk Dili ve Münif Paşa, X/113 (Mart 1941) s. 119-120 [Münif Paşa'nın yayınlanmamış «Halk Tabirleri» yapıtından alıntılar. Bu yazının devamı 116, 118, 119, 121. sayılardadır]

Hatay Halk Şairleri, X/114 (Nisan 1941) s. 126-128

Bir Köroğlu Koşması, X/115 (Mayıs 1941) s. 160

Şair Aynı, X/118 (Ağustos 1941) s. 223-226

Ispartamız ve Ispartalılarımız, X/120 (Birinciteşrin 1941) s. 265-268 [Isparta izlenimlerine dairdir. Derginin bu sayısı bütünüyle Isparta'ya ayrılmıştır]

Türk Edebiyatında Dağ, XI/122 (Birincikânun 1941) s. 39-43

Dağa Dair Atasözleri, XI/123 (Sonkânun 1942) s. 63-65

Ü N. Isparta Halkevi Dergisi

Isparta'da Selçukiler devrine ait bir çeşme kitabesi, I/2 (Temmuz 1934) s. 29-36 [Sülü Bey adı ile tanınan H. 629/M. 1235 tarihli çeşme hk]

Milattan evvelki Isparta tarihi hakkında, I/6 (İkinci teşrin 1934) s. 93-96

Eski çağlarda Hamit livası, I/8 (İkincikânun 1935) [Topkapı Sarayı Müzesi —şimdi Başbakanlık Arşivi—ndeki tapu defterlerinden]

Isparta vilayeti için yazılmış ecnebi kaynaklardaki coğrafi ve tarihsel bilgiler, I/10-12 (Mart 1935) s. 158-160

Günlemeç araştırmaları : Isparta vilayeti için yazılmış ecnebi kaynaklardaki coğrafi ve tarihsel bilgiler, II/13 (Nisan 1935) s. 178-181. Bu yazının devamı 14 ve 15. sayılardadır

Hamidoğulları hakkında kaynaklar, II/17 (Ağustos 1937) s. 237-239. Devamı 18. sayıdadır

16. asırda Isparta İlinin Tarihsel ve Sosyal Durumunu Gösteren bir Belge, II/19 (İlkteşrin 1935) s. 268 [A.R. Altınay'ın 16. asırda Rafızilik ve Bektaşilik adlı kitabından]

Hamidoğulları Hakkında Kaynaklar, II/20 (İkinciteşrin 1935) s. 286-289. Devamı II/21 (Birincikânun 1935) s. 303-306 [Şikârinin eserinden devam]

Isparta Halkiyatı, II/22-24 (Ocak-Mart 1936) s. 326

Katircioğlu, aynı sayı, s. 331-334. Devamı III/25 (Nisan 1936) s. 356-357 [Nuri Katircioğlu ile beraber hazırlanmıştır]

Geçmişte Isparta'da Aşiretler, III/28 den başlayarak 29, 31 ve 32-33. sayılarda [A.R. Altınay'ın Anadolu'da Türk Aşiretleri adlı kitabından alıntılar]

- Hamideli Mutasarrıf ve Mütessesimleri, III/35-36 (Şubat-Mart 1937) s. 500-503. Devamı c. IV/38, 39 ve 40. sayılardadır
- Katırcıoğlu, IV/41 (Ağustos 1937) s. 582-585 [Kamil Kepecioğlu'nun verdiği notlara göre]
- Hicri X uncu, Miladi XVI ıncı Asırda Hamideline ait bazı Vesikalar, IV/42 (Eylül 1937) s. 508-600. Devamı Sayı 43-44
- Onuncu Asırda Hamideli, V/54-55 (Eylül-Ekim 1938) s. 754-758. Devamı Sayı 58 s. 810-814, s. 59 s. 826-829, s. 61 s. 861-865 s. 64-65 s. 904-908 [Mühimme Defterleri'nden alınan vesikalar]
- Isparta'da Kır Kahveleri VI/62-63 (Mayıs-Haziran) s. 839
- Isparta Tarih ve Coğrafyası Hakkında Notlar VI/66 (Eylül 1939) s. 922-924
- Onuncu Asırda Hamid İli'nde Arazi, Hasılat, Nüfus ve Aşiretlerin Vaziyetleriyle Vergi Sistemleri, VII/73-74 (Nisan-Mayıs 1940) s. 1009-1014 (Tahrir Defterleri'ne göre). Bu anabashlıkla devam eden seri şöyledir: Eğridir Sayı 80-81 s. 1089-1092. Uluborlu, Keçiborlu, Gönen Sayı 82-83 Sayfa-ları sırasıyla 1121-1125, 1125-1126, 1126-1127. Yalvağ, Karaağaç, Afşar, Sayı 84-86 Sayfa 1154-1157. Burdur, Yörügan-ı Kaza-i Gölhisar, Irla, Ağlasun, Sayı 87-90 s. 1197-1202
- Kınalızade Ali Çelebi'nin Mezarı Hakkında VII/82-83 (Ocak-Şubat 1941) s. 1130 [Edirne'deki mezarının baştaşı kitabesi]
- Isparta Meşâhiri, VII/84-86 (Mart-Mayıs 1941) s. 1175-1177
- Isparta Kelimesinin eski İmlâımızda Yazılış Şekilleri, aynı sayı, s. 1170-1171
- Isparta Meşâhiri. Hüseyin Avni Paşa'ya dair Notlar ve Hatıralar, VIII/87-90 (Haziran-Eylül 1941) s. 1229-1232
- Isparta Vesikalari, aynı sayı, s. 1245-1255
- Hamid Livası Kanunnamesi, VIII/91-96 (Ekim-Mart 1941-1942) s. 1260-1262
- Isparta Tarihi Hakkında, aynı sayı, s. 1267-1281 [Böcüoğlu Süleyman Sami'nin hayatı ve basılmamış tarihinin fihristi] Eğirdir Gölü, aynı sayı, s. 1290-1299
- Isparta Halil Hamid Paşa Kütüphanesi, aynı sayı, s. 1301-1303
- Bibliyografya, aynı sayı, s. 1308-1314 [O sıralarda çıkan bazı kitaplar]
- Bir Anonim Tarih-i Al-i Osman, aynı sayı, s. 1314-1315 [Özel elde bulunan yazma bir nüshanın tavsifi]
- Vesikalar, aynı sayı, s. 1317-1320 [İ. İnönü'nün nutku, özel eldeki Atabey medresesine ait belge, Eğirdir bağlarına ait bir kitabe, Gülbaba ve Eğridir yürüklerine dair resmî vesikalar]
- Yurddan Manzaralar, IX/97-98 (Nisan-Mayıs 1942) s. 1326-1330
- Eski Eserler Hakkında Gerekli Bilgiler, aynı sayı, s. 1346-1348
- Dil Bayramı-Dil Hareketleri, IX/99-102 (Haziran-Eylül 1942) s. 1355-1357
- Isparta Vilâyeti Göllerinden, aynı sayı, s. 1371-1380 [Beyşehir-Burdur]
- Eğirdir'de Mimari Eserler ve Türbeler, aynı sayı, s. 1383-1389
- Isparta İline ve Büyüklerine dair Kısa Notlar, aynı sayı, s. 1391-1393
- Hızırbey Vakfiyesi, aynı sayı, s. 1405-1406
- Halk Edebiyatından Parçalar, aynı sayı, s. 1409 [altı adet türkü]
- Bibliyografya, aynı sayı, s. 1410-1415 [o sıralarda çıkan kitaplar]

- Vesikalar, aynı sayı, s. 1422-1426 [Ispartaya ait çeşitli konularda]
- Yılanhoğullarına dair Vesikalar, IX/109-111 (Nisan-Haziran 1942) s. 1504-1509 [Kroniklerden ve Başbakanlık Arşivinden]
- Türkiye Hahları [arapça bir makalenin tercümesi], XI/121-122 (Nisan-Mayıs 1942) s. 1668-1670
- Isparta'ya ait Tarihi Vesikalar, XI/123-124 (Haziran-Temmuz 1944) s. 1700-1702
- Romalılar Devrinde Uluborlu Sikkeleri, XI/125-126 (Ağustos-Eylül 1944) s. 1732-1734
- Seyyid Hacı Ali Paşa 1756-1826, XI/129-130 (Aralık-Ocak 1944) s. 1797-1800
- Doktor Ahmet Süleyman Paşa, XII/133-134 (Nisan-Mayıs 1945) s. 1858-1859
- Ispartayı Tanıtmak İçin, sayı 166-168 (Temmuz-Eylül 1948) s. 2216-2218
- Ç O R U M L U. Çorum Halkevi Dergisi [Yayın sırasında belgeler ek olarak verildiği için, ciltlenirken sona konmuştur. Bu dergide Neşet Köseoğlu ve Eşref Ertekin'in de değerli yazıları vardır].
- Onuncu Hicret Asrında Çorum I/3 (15 Haziran 1938) s. 97-98 [Giriştir. Ekler s. 26-27 n. 14-16]
- Hicri Onuncu Asırda Çorum I/5 (15 Ağustos 1938) s. 147-149. Giriş ve belgelerin açıklanması. Ek s. 63-64 üç belge.
- Onuncu Asrı Hicride Çorum Hayatı I/6 (15 Eylül 1938) s. 181-182. Ek s. 65-66 iki belge. s. 77-80 dört belge
- Onuncu Asırda Çorum I/7 (29 Birinciteşrin 1938) s. 219-229 (açıklamalar). Ek s. 94-96 beş belge
- Onuncu Asırda Çorum I/8 (15 İkinciteşrin 1938) s. 267-270 (açıklama). Ek s. 104-108 dört belge
- Onuncu Asrı Hicride Çorum I/9-10 (15 Birinci ve İkincikânun 1939) s. 289-291 açıklama
- Onuncu Asırda Çorum I/11 (15 Şubat 1939) s. 320-322. Ek s. 139-143 Sekiz belge
- Onuncu Asırda Çorum I/12 (15 Mart 1939) s. 12-16
- Çorum Tarihi Hakkında II/13 (15 Nisan 1939) s. 385-388 [Çorum'a ait kaynakların neler olduğu hakkında]
- Onuncu Asırda Çorum, aynı sayı s. 392-395. Ek s. 169-176 n. 120-132 belgelerin çeviri yazıyla yayını
- Onuncu Asırda Çorum II/14 (15 Mayıs 1939) s. 412-415 Ek s. 177-179 n. 133-138 arasında belgeler
- Çorum Tarihine Dair Vesikalar II/15 (15 Haziran 1939) s. 444-447 Ek 203-206 arası n. 150-154
- Hazine-i Evrak Vesikalarına Göre : Onuncu Asırda Çorum II/16 (15 Temmuz 1939) s. 481-483
- Onuncu Asırda Çorum II/17 (30 Teşrinisani 1939) s. 513-516 Ek s. 226-230 n. 171-176
- Çorum Tarihine ait Vesikalar II/18 (1 Kanunusani 1940) s. 532-534 beş belgenin açıklaması. Ek s. 233-238 n. 179-184

- Çorumda Aşiret Meseleleri ve Bunların Mali Vaziyetleri II/19 (1 Şubat 1940) s. 568-570 [18. yy.'a ait bir belge]
- Onuncu Asr-ı Hicride Çorum II/20 (Mart 1940), 604-605 [Mühimme Defterlerinden alınma dört hüküm özeti]
- Çorum Tarihine Dair Vesikalar II/21 (Nisan 1940) s. 640-642 [18. ve 19. yy.'a ait bazı belgelerin açıklaması] Ek s. 257-264 n. 196-202
- Hicri 11. Asırda Çorum IV/28 (1 Ağustos 1941) s. 852-853 Ek 313-315 n. 221-224
- Hazine-i Evrakın Maarif Kısmında Çoruma ait Vesikalar IV/29 (1 Eylül 1941) s. 885-887
- Defteri Hakanileri göre 10 uncu Asr-ı Hicride Çorum IV/30 (1 Birinciteşrin 1941) s. 923-927 [Başbakanlık Arşivi'ndeki H. 927 tarihli Çorum Defteri'nden]
- 11 inci Asra ait Çorum Vesikaları IV/31 (1 İkinciteşrin 1941) s. 950-954. Ek 324 n. 230-234
- Çorum Vilâyetinin Mülki Taksimatına Tarihi Kısa Bir Bakış IV/32 (1 Birincikânun 1941) s. 979-988. Bu yazının devamı IV/33 (1 İkincikânun 1942) s. 1014-1018
- Hicri Onbirinci Asırda Çorum IV/36-37 (1 Nisan-Mayıs 1942) s. 1088-1093
- Tarihle ilgili olmayanlar : Dil Bayramı, I/7 s. 4-6. Atam'a Ağt [şiir] 1/8 s. 256

YENİ TÜRK. Eminönü Halkevi tarafından yayınlanan bu kültür, edebiyat, folklor ve tarih hazinesi mecmuada Hikmet Turhan Dağhoğlu'nun mühim neşriyatı vardır :

1 — Türk Medeniyeti Eserleri. İstanbul Mezarları, I/23-24 (Haziran-Temmuz 1934). 1537-1544 ek sekiz fotoğraf. Sayı 29 (Ocak 1935) s. 1839-1851 ek altı fotoğraf ve bir desen, Sayı 34 (Haziran 1935) s. 2137-2178. Mezarlar ve mezar örnekleri.

[Sonradan Milletlerarası 1. Türk Sanatları Birinci ve Uluslararası Türk Folklor Kongre'lerindeki tebliğlerinde de tekrar etmiştir].

2 — İstanbul Bibliografyası: V/58 (1. Teşrin 1937) s. 1161 Önsöz. s. 1162-1166. Çalışmanın yer aldığı sayıları tarihleri vermeden, numaralarıyla sayfalarını gösterdik. 61 s. 1304-1311. 62 s. 43-45. 64. s. 129-136. 65. s. 182-184. 66. s. 224-226. 67. s. 272-275. 68. s. 322-329. 69. s. 371-378. 70. s. 420-423. 74. s. 86-88. 75-76. s. 139-142. 77. s. 196-202. 78. s. 247-256. 79. s. 295-302. 80. s. 338-342. 89. s. 241-245. 90. s. s. 285-290. 91. s. 318-320. 92. s. 342-344. 96. s. 437-440. 97. s. 458-488. [99-101. sayılar görülememiştir]

Diğer yazıları :

Geçmiş zamanlarda İstanbul ve İstanbul Hayatına ait Vesikalar V/52 (Nisan 1937) s. 888-889 [Üç belge]

Toprak Altında Hazineler V/56 (Ağustos 1937) s. 1068-1070

Orman ve Gemiciliğimize Dair Vesikalar, aynı sayı, s. 1082-1095

Mezarlar —şiir— VI/61 (II. Kânun 1938) s. 1299

Eski Tarihte Kadın, aynı sayı, s. 1313-1315

Topkapı Sarayı —şiir— VI/63 (Mart 1938) s. 77

İçimin Ateşi —şiir— VI/67 (Temmuz 1938) s. 284

Arşiv Vesikalarına Göre, Geçmiş Asırlarda İstanbul Hayatı I. IX/103 (Temmuz 1941) s. 623-625 [Mühimme Defterlerinden alınma beş vesikamın çeviri yazısı]

Halkevlerinin On Yıllık Neşriyat Hayatına Bir Bakış X/110-2 (Şubat 1942) s. 6-9 [Eminönü Halkevi tarafından düzenlenen neşriyat sergisi hakkında düşünceler ve çıkarılan kitapların isimleri verilmiştir]

Floklordan Beklediğimiz XI/123-125/3-5 (1945) s. 29 vd.

B A Ş P İ N A R. Gaziantep Halkevi tarafından yayınlanan mecmuadır, «Gaziantep Meşahiri» adı altında 13. sayıdan itibaren ek forma halinde verilen eser hem kitap hem dergi makalesi olarak geçebilir. Düzenli olmadığı için tam bir dökümü verilememiştir. Sayı 7 Sayfa 16 daki sunuş yazısında şöyle denilmektedir: 'Arkadaşımız Hikmet Turhan Dağhoğlu tarafından hazırlanan ve Gaziantepin yetiştirdiği büyük adamlardan 70-80 kadarını ihtiva edecek olan Gaziantep Meşahiri adlı eseri Halkevinin neşriyatından olarak tabettirmeye karar verdik. Bu kısımdan itibaren okurlarımız mecmuamızın son sekiz sahifesi yerine bu kıymetli eserin bir formasını bulacaklardır'.

Hikâye. Vatan İçin I/1 (19 Şubat 1939) s. 7-9

Antepli İki Hekim I/2 (1 Nisan 1939) s. 4-7 [Türk Tıp Tarihi Arkivi c. 3 n. 10 dan]

Gaziantep'e —şiir— I/4 (1 Haziran 1938) s. 13

Ayıntap Büyükleri. Behçeti Hasan Efendi I/6 (1 Ağustos 1939) s. 3-5

Antep Hakkında Söylenenler, aynı sayı, s. 13

Antep Tarihine ait Notlar ve Vesikalar. Münif Paşa'nın Mektuplarından II/20 10.XI.1940) s. 9-12

Münif Paşaya ait Notlar III/26 (Nisan 1941) s. 13-14

XVIII. Asır Türk Alimlerinden Antepli Mehmet Münif Efendi. Giriş ve eserlerinin tavsifi Hikmet Turhan Dağhoğlu tarafından III/27 (Mayıs 1941). 20 sayfalık derginin tamamı bu yazılara ayrılmıştır.

Münif Paşaya ait Notlar III/28 (Haziran 1941) s. 4-6 [Cemiyet-i İlmîye-i Osmanîye dair iki belgeyle]. Devamı, III/29 (Temmuz 1941) s. 3-6 «Lisani Hal» arabaşlığı ile.»

Mahmud Sani Devrinde İran'a Giden Ricâl-i Osmaniye Hakkında Malumat III/30-31 (Birinciteşrin 1941) s. 3-5

Münif Paşanın Hatıraları III/32 (II. Kânun 1942) s. 5

Celâleddin Efendi. Abdurrahman Paşayı Baban III/37-38 (Haziran-Temmuz 1942) s. 6-7. Devamı III/39 [Ağustos 1942] s. 6

U L U D A Ğ. Bursa Halkevi Dergisi.

Geçmiş Zamanlarda Bursa 20 (Şubat 1939) s. 91-95

Bursa Tarihine aid Birkaç Vesika 22 (Haziran 1939) s. 75-82 [18. yy.'a dair üç belge]

Bursa'da Medfun Olan Osmanlı Padişahı ve Şehzadeleri 24 (II. Teşrin 1939) s. 58-60 [Topkapı Sarayı Müzesi Arşivindeki 8380 sayılı belgeye göre] 17 inci Asırda Bursa Hayatı 47-48 (Mayıs-Haziran 1942) s. 3-13 [Mühimme

Defterleri'nden alınan on vesikanın açıklaması ve çeviri yazısı]
Bursa Mezarları 53-54 (1942) s. 23-26 [Bu sayı ile 24. sayıda vaad ettiği Bur-
sa Mezarlarına dair mufassal araştırmasını yayımlamamıştır]

Ü L K Ü. Halkevleri Genel Merkezi tarafından üç seri olarak çıkarılan bu
derginin birinci serisindeki yazıları :

Dorum Ayşe —hikâye— V/26 (Nisan 1935) s. 151-153
Köylü Kadının Derdi —hikâye— V/29 (Temmuz 1935) s. 391-394
Bursa Tarihi Araştırmacılarından M. Şemseddin Ulusoy IX/53 (Temmuz 1937)
s. 385-386

Türk Tavanları IX/54 (Ağustos 1937) s. 465-468
Ayaş ve Ayaşlı Şairler Hakkında Notlar, X/57 (İkinciteşrin 1937) s. 261-266
Edirne'de Ayşekadın Hanı XII/67 (Eylül 1938) s. 88-89
Bir sıra şiirini arka arkaya veriyoruz :
Ankara Kalesi —şiir— XII/67 (Eylül 1938) s. 78
Derebeyleri —şiir— XII/69 (İkinciteşrin 1938) s. 258
Atam'a Ağıt —şiir— XII/70 (Birincikânun 1938) s. 316
Yaylalar —şiir— XIII/78 (Ağustos 1939) s. 524
Kale Kapıları —şiir— XIV/81 (İkinciteşrin 1939) s. 250
Dağların Efesi —şiir— XIV/82 (Birincikânun 1939) s. 350
Gönülle Hasbıhal XV/90 (Ağustos 1940) s. 528. Devamı : XVI/95 s. 436. XVII/
100 s. 314.

Başınsağolsun —şiir— XIV/84 s. 559
Halıcılık Hakkında Tetkikler XIII/75 (Mayıs 1939) s. 267-269 [Erdmann'ın
makalesinin tercümesidir]
Elişlerimiz ve Sanayi'imize Dair Birkaç Vesika XIV/79 (Eylül 1939) s. 62-65
[Mühimme Defterleri'nden alınan yedi vesikanın açıklama ve çeviri
yazıları]
XVI. Asırda Ankara'ya aid Vesikalar XVI/93 (İkinciteşrin 1940) s. 263-266
[Mühimme Defterleri'nden alınan sekiz vesikanın neşri]

K O N Y A

Konya'ya ait Bazı Vesikalar V/34 (II teşrin-Birincikânun 1940) s. 1964-1967
Larende'de Medfun Bulunan Celâleddin Rumi'nin Validesine Dair Hükümler
V/35 (I-II 1941) s. 2090-2092 [Her iki makale de Mühimme Defter-
leri'nden alınma hükümlerin çeviri yazısıdır]

K A Y N A K. Balıkesir Halkevi Dergisi.

Balıkesir Mezarları, III/25 (19 Şubat 1935) s. 521-527
Balıkesir ve Dursunbey'de bıçakçılık, III/30 (Temmuz 1935) s. 629-632
Küçük hafız (öykü), 60 (19.11.1938) s. 321-323
Fal (öykü) 63 (19.IV.1938) s. 388-390
Kırkından sonra (öykü) 67 (19.8.1938) s. 447-448
Hatay (şiir) aynı sayı, s. 452

C U M H U R İ Y E T

Hititçilikde yeni keşifler, 29.1.1934 s. 5
Mezarlarımız ve mezartaşlarımıza dair. Tarihimizin en mümtaz şahsiyetlerinin
mezarlarını nakil için tarihi mezarlıklar ayrılmalıdır. 17.2.1934 s. 5
«Hitit milletinin umumi karakterleri» ana başlıklı bir seri, 2.9 ve 25. Teşriniev-
vel (ekim) 1933

R E S İ M L İ Ş A R K

Bir telgraf yanlışlığı, 7 (Temmuz 1931) s. 15-16
Karpatlarda kanlı bir sabah, 10 (1.IX.1931) s. 10
Çephe düğün (öykü) 11 (1.X.1931) s. 41-43
Hititler-Etiler, 14 (Şubat 1932) s. 30-32
Maniler, aynı sayı, s. 36 (10 tanedir)
Hititlerde kadın ve aile hukuku, 15 (Mart 1932) s. 25-28
Ay (şiir) 16 (Nisan 1932) s. 12
Asarı atika hafriyatı, aynı sayı, s. 22-24
Gaziye Mektup 17 (Mayıs 1932) s. 8
Asarı atika hafriyatı II. Alışar hafriyatı, aynı sayı, s. 13-16
Eski Şark milletlerinde dinler mabetler, 18 (Haziran 1932) s. 2-5
Sümer ve Hititlerde din 19 (Temmuz 1932) s. 9-11
Dağ kızları —hikâye— 20 (Ağustos 1932) s. 9-12
Dağların efesi —şiir— aynı sayı, s. 12
Asiantaş harabeleri 22-24 (1.XII.1932) s. 34-37
Türk dilinin yüksekliği 25 (1.I.1933) s. 6-7
Esir Antakya'ya —şiir— aynı sayı, s. 7

D İ Z İ : Türklerle Sümerlerin münasebetleri I. Sümerlerin Orta Asya'dan gel-
meleri 26 (Şubat 1933) s. 2-5. Bu yazı serinin devamı : II-Sümer yazı ve di-
line dair tetkikler 27 (Mart 1933) s. 1-4; III-Sümerlerle Türkler arasında
antropolojik bir mukayese 18 (Nisan 1933) s. 4-7; IV-Türk yazı ve dilinin ya-
şadığı devir 30 (Haziran 1933) s. 1-6; V-Sümerce ve Türkçe arasında bir mu-
kayese 32 (Ağustos 1933) s. 3-7

Bu sayılar arasında iki şiir : Muallim 27, s. 9; Antakyalılara haykırış 30, s. 12
Türk dili için kaynaklar 33 (Eylül 1933) s. 1-3
Türklük ve medeniyet 34 (Ekim 1933) s. 3-8
Cumhuriyet —şiir— aynı sayı, s. 37
Tarih karşısında Türkiye Cumhuriyeti 35 (Kasım 1933) s. 38-39
Sancağımız 37 (Ocak 1934) s. 11-14
Kışın kuşlar —şiir— 38 (Şubat 1934) s. 25
Aramiler. Yabancı milletlerin vesikalarına göre Aramilerin Kuvvetlenmesi 39
(Mart 1934) s. 5-8
Şemseddin Sami bey 40 (Nisan 1934) s. 3-8
Antakya —şiir— aynı sayı, s. 15

- Şemseddin Sami 41 (Mayıs 1934) s. 6-14
 Himaye-i etfal —şiir— *aynı sayı*, s. 3
 İstanbul Eski Şark Eserleri Müzesi'nde Prof. Dr. E. Unger'in yaptığı tetkiklerin bir raporu 42 (Haziran 1934) s. 4-9
 Sancağım —şiir— *aynı sayı*, s. 9
 Türkiye albümü 43 (Temmuz 1934) s. 2-6
 Çoban —şiir— *aynı sayı*, s. 18
 Taklit antikalar —çeviridir— 44 (Ağustos 1934) s. 8-10
 Güvercinler —şiir— *aynı sayı*, s. 9
 Çiçek demeti —şiir— 46 (Ekim 1934) s. 17
 Garip bir ölüm —hikâye— 48 (Aralık 1934) s. 24-25
 Aramiler II 51 (Mart 1935) s. 4-8
 Tipi altında Ankara —şiir— 52 (Nisan 1935) s. 5
 Anadolu'da Hitit hiyeroglifleri ve kitabeleri —çeviridir— *aynı sayı*, s. 6-7

LA TURQUIE KEMALISTE

- Le plafonds des vieilles maisons d'Ankara, 25-26 (Ağustos 1938) s. 2-4
 Les monuments funéraires turcs 28 (Aralık 1938) s. 14-18
 De l'organisation militaire de l'Empire Ottoman. Les Jannissaires. 32-40 (Ağustos 1939 - Aralık 1940) s. 50-53
 Her biri fevkalade nefis resimlerle süslenmiş makalelerdir. Bu derginin devamı sayılan : TÜRKİYE, Sayı I «The town and the lake of Eğridir. s. 41-46. Bu da güzel resimlerle donanmıştır.

MUHTELİF DERGİLERDE

- Hatay Bibliyografyası, *Hatay* II/13 (Şubat-Mart 1945) s. 9-12 [Kâtip Çelebi'nin Cihannüma adlı yapıtından]
 Tababet Tarihimize ait Vesikalar, *Türk Tıp Tarihi Arkivi* IV/13 (Eylül 1939) s. 40-46
 Edirne Mezarları, *Türk Tarih, Arkeologya ve Etnografya Dergisi* : c. III (1936) 32 sayfalık bu makalenin ayrıca bir de ayrışması yapılmıştır.
 Fikirler, «Muğla Türklerinden», 49/1 (1930) s. 14
 Karabük, «Türkü», I/8-9 (1945) s. 13
 Vakıflar Dergisi, «Ankara'da Cenabi Ahmed Paşa camii ve Cenabi Ahmed Paşa», II (1942) s. 213-219
 Dilcilik üzerine yazdığı yazılar şu bibliyografyada bulunmaktadır, «Türk Dili Bibliyografyası 1928-1940», İstanbul 1941. Türk Dil Kurumu Yayını

KONGRE TEBLİĞLERİ

- «Sanat bakımından mezarlar ve mezartaşları ve Karaca Ahmed Mezarlığı», *Milletlerarası Birinci Türk Sanatları Kongresi. Ankara 19-24 Ekim 1959. Kongreye Sunulan Tebliğler*, Ankara 1962 s. 120-139. Lev. XLI-XLIV, 14 resim.
 Bu tebliği daha önce : «Sanat bakımından mezarlar ve mezartaşları», *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Türk ve İslam Sanatları Tarihi Enstitüsü*

Tarafından Tertiplenen, Milletlerarası I. Türk Sanatları Kongresi. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi (19-24 Ekim 1959), Ankara t.y, s. 62-66 özet.

Her iki yayının İngilizce tercümeleri bulunmakla beraber, tam adları tespit edilemedi.

«Mezar Folkloru», *I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, c. 2. Halk Edebiyatı*, Ankara 1976, s. 31-37 (resimli olarak).

KİTAPLARI

- Şemseddin Sami. Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 1934, 70 s.
Milâdi 16 ıncı Hicri X inci Asırda Antep, Gaziantep 1937, 69 sayfa görülmüyor, fakat 15. sayfada 25 diye basıldığı anlaşılıyor.
Milâdi XVI cı, Hicri X cu Asırda Antep II, Gaziantep 1939, 118 s.
Milâdi XVI cı, Hicri X uncu Asırda Gaziantep Köyleri, Gaziantep 1938, 71 s.
Halebin en eski tarihi, Gaziantep 1937, 28 s.
Onaltıncı asırda Bursa 1558-1589, Bursa 1940, 186 s. (İç kapaktaki başlık: Bursa'nın fikri, ictimai, iktisadi, ticari ve mali ahvalile evkaf, arazi, iâşe ve gümrük işlerine, askeri, güvenlik, gündelik ve daha sair umum hayatına ve gayri müslimlere dair Türk arşivinin basılmamış iki yüz vesikasile bunlara ait bazı notları ve ayrıca bir lügatçeyi havidir.)

**

Bu derlememizin tam olduğunu ileri süremeyiz. Öncelikle belirteceğimiz eksiklik, 1936 yılında büyük ölçüde önem kazanan Hatay sorununa ayırdığı yazılarıdır. Cumhuriyet ve Ulus gazetelerine verdiği bu yazıları tam olarak göremedik. Ayrıca merhum tarihçi Osman Nuri Peremeci adına çıkarılan bir kitapta katkısı vardı. Önce Akşam gazetesinde çıkan bu yazının tam künyesini bulamadık. Son yıllarında Cumhuriyet gazetesine emeklilik sorunu ve ölmüş bir diplomat hakkında yazıları vardır 10. 7. 1979.